

(وَمِنْ خُطْبَةٍ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:) الْحَمْدُ لِلَّهِ الْوَاصِلِ الْحَمْدُ بِالنِّعَمِ، وَ النَّعْمَ بِالشُّكْرِ. نَحْمَدُهُ عَلَى الْإِيْتِهِ، كَمَا نَحْمَدُهُ عَلَى بِلَايَتِهِ، وَ نَسْتَعِينُهُ عَلَى هَذِهِ النُّفُوسِ الْبِطَاءِ عَمَّا أُمِرَتْ بِهِ، السَّرَّاعِ إِلَى مَا نُهِيتَ عَنْهُ، وَ نَسْتَغْفِرُهُ مِمَّا أَحَاطَ بِهِ عِلْمُهُ، وَ أَحْصَاهُ كِتَابُهُ: عِلْمٌ غَيْرُ قَاصِرٍ، وَ كِتَابٌ غَيْرُ مُغَادِرٍ، وَ تُؤْمِنُ بِهِ إِيْمَانٌ مِنْ عَيْنِ الْغُيُوبِ، وَ وَقَفَ عَلَى الْمَوْعُودِ إِيْمَانًا نَفَى إِخْلَاصَهُ الشُّرْكَ، وَ يَقِينُهُ الشُّكَّ، وَ نَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، شَهَادَتَيْنِ تُصْعِدَانِ الْقَوْلَ، وَ تَرْفَعَانِ الْعَمَلَ: لَا يَخِفُ مِيزَانُ تَوْضَعَانِ فِيهِ، وَ لَا يَثْقُلُ مِيزَانُ تَرْفَعَانِ مِنْهُ.

أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّتِي هِيَ الزَّادُ، وَ بِهَا الْمَعَادُ، زَادٌ مُبْلَغٌ، وَ مَعَادٌ مُنْجِحٌ، دَعَا إِلَيْهَا أَسْمَعُ دَاعٍ، وَ وَعَاها خَيْرُ وَاعٍ، فَاسْمَعْ دَاعِيَهَا، وَ فَازْ وَاعِيَهَا. عِبَادَ اللَّهِ إِنْ تَقَوَى اللَّهُ حَمَتَ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ مُحَارِمَهُ، وَ أَلْزَمَتْ قُلُوبَهُمْ مَخَافَتَهُ حَتَّى أَسْهَرَتْ لِيَالِيَهُمْ، وَ أَظْمَأَتْ هَوَاجِرَهُمْ، فَأَخَذُوا الرَّاحَةَ بِالنَّصَبِ، وَ الرَّيَّ بِالظَّمَاءِ، وَ اسْتَقْرَبُوا الْأَجَلَ، فَبادَرُوا الْعَمَلَ، وَ كَذَبُوا الْأَمَلَ، فَلَا حَظُوا الْأَجَلَ، ثُمَّ إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ فَنَاءٍ وَ عَنَاءٍ وَ غَيْرٍ وَ غَيْرٍ فَمِنْ الْفَنَاءِ أَنَّ الدَّهْرَ مُوتَرٌ قَوْسُهُ، لَا تُخْطِئُ سِهَامُهُ، وَ لَا تُؤْسِي جِرَاحُهُ. يَرْمِي الْحَيَّ بِالْمَوْتِ، وَ الصَّحِيحَ بِالسَّقَمِ، وَ النَّاجِيَ بِالْعَطْبِ، أَكِلٌ لَا يَشْبَعُ، وَ شَارِبٌ لَا يَنْقَعُ، وَ مِنْ الْعَنَاءِ أَنَّ الْمَرْءَ يَجْمَعُ مَا لَا يَأْكُلُ، وَ يَبْنِي مَا لَا يَسْكُنُ، ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى لَا مَالًا حَمَلَ، وَ لَا بِنَاءً نَقَلَ، وَ مِنْ غَيْرِهَا أَنَّكَ تَرَى الْمَرْحُومَ مَغْبُوطًا، وَ الْمَغْبُوطَ مَرْحُومًا. لَيْسَ ذَلِكَ إِلَّا نَعِيمًا زَلَّ، وَ بُؤْسًا

نَزَلَ، وَ مِنْ عَيْرِهَا أَنَّ الْمَرْءَ يُشْرِفُ عَلَى أَمَلِهِ، فَيَقْتَطِعُهُ حُضُورُ أَجَلِهِ، فَلَا أَمَلَ يُدْرِكُ، وَلَا مُؤْمَلٌ يُتْرَكُ، فَسُبْحَانَ اللَّهِ مَا أَغْرَسُورَهَا، وَأَظْمَأَ رِيَّهَا، وَأَضْحَى فَيَنهَا، لَا جَاءَ يُرَدُّ، وَلَا مَاضٍ يَرْتَدُّ، فَسُبْحَانَ اللَّهِ، مَا أَقْرَبَ الْحَيِّ مِنَ الْمَيِّتِ لِلْحَاقِقِ بِهِ، وَأَبْعَدَ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ لِانْقِطَاعِهِ عَنْهُ.

إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِشَرِّ مِنَ الشَّرِّ إِلَّا عِقَابُهُ، وَ لَيْسَ شَيْءٌ بِخَيْرٍ مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا ثَوَابُهُ، وَ كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا سَمَاعُهُ أَعْظَمُ مِنْ عِيَانِهِ، وَ كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْآخِرَةِ عِيَانُهُ أَعْظَمُ مِنْ سَمَاعِهِ، فَلْيَكْفِكُمْ مِنَ الْعِيَانِ السَّمَاعُ، وَ مِنَ الْغَيْبِ الْخَبْرُ، وَ اعْلَمُوا أَنَّ مَا نَقَصَ مِنَ الدُّنْيَا وَ زَادَ فِي الْآخِرَةِ خَيْرٌ مِمَّا نَقَصَ مِنَ الْآخِرَةِ وَ زَادَ فِي الدُّنْيَا. فَكَمْ مِنْ مَنْقُوصٍ رَابِحٍ، وَ مَزِيدٍ خَاسِرٍ. إِنَّ الَّذِي أَمَرْتُمْ بِهِ أَوْسَعُ مِنَ الَّذِي نُهَيْتُمْ عَنْهُ، وَ مَا أَحَلَّ لَكُمْ أَكْثَرَ مِمَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ، فَذَرُّوا مَا قَلَّ لِمَا كَثُرَ، وَ مَا ضَاقَ لِمَا اتَّسَعَ، قَدْ تَكْفَلَ لَكُمْ بِالرِّزْقِ، وَ أَمَرْتُمْ بِالْعَمَلِ، فَلَا يَكُونَنَّ الْمَضْمُونُ لَكُمْ طَلَبُهُ أَوْلَى بِكُمْ مِنَ الْمَفْرُوضِ عَلَيْكُمْ عَمَلُهُ، مَعَ أَنَّهُ، وَ اللَّهُ، لَقَدْ اعْتَرَضَ الشَّكُّ وَ دَخَلَ الْيَقِينُ، حَتَّى كَانَ الَّذِي ضَمِنَ لَكُمْ قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمْ، وَ كَانَ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكُمْ قَدْ وُضِعَ عَنْكُمْ، فَبادِرُوا الْعَمَلَ، وَ خَافُوا بَغْتَةَ الْأَجَلِ، فَإِنَّهُ لَا يُرْجَى مِنْ رَجْعَةِ الْعُمَرِ مَا يُرْجَى مِنْ رَجْعَةِ الرِّزْقِ، مَا فَاتَ الْيَوْمَ مِنَ الرِّزْقِ رُجِي غَدًا زِيَادَتُهُ، وَ مَا فَاتَ أَمْسٍ مِنَ الْعُمَرِ لَمْ يُرْجَ الْيَوْمَ رَجْعَتُهُ، الرَّجَاءُ مَعَ الْجَائِي، وَ الْيَأْسُ مَعَ الْمَاضِي فَاتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ، وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.

در اندرز به مردم

ارزش ستایش و شهادت به یگانگی خدا

ستایش خداوندی را سزااست که حمد و ستایش را به نعمتها، و نعمتها را به شکرگزاری پیوند داد، خدای را بر نعمتهایش آن گونه ستایش می‌کنیم که بر بلاهایش، و برای به راه آوردن نفس سرکش که در برابر او امر الهی سستی می‌کند، و در ارتکاب زشتیها که نهی فرمود شتاب دارد، از خدا یاری می‌خواهیم، و از گناهایی که علم خدا به آنها احاطه دارد و کتابش آنها را برشمرده و ثبت کرده، طلب آمرزش می‌کنیم، علم خداوندی که کمتر نارسایی نداشته، و کتابی که چیزی را وانگذاشته است، به خدا ایمان داریم، ایمان کسی که غیبهها را به چشم خود دیده، و بر آنچه وعده داده‌اند آگاه است، ایمانی که اخلاص آن شرک را زدوده، و یقین آن شک را نابود کرده است. و گواهی می‌دهیم که خدایی نیست جز خدای یکتا، نه شریکی دارد و نه همتایی، و گواهی می‌دهیم که حضرت محمد (ص) بنده و فرستاده اوست (که درود خدا بر او و خاندانش باد) این دو گواهی (شهادتین) گفتار را بالا می‌برند، و کردار و عمل را به پیشگاه خدا می‌رسانند، ترازویی که این دو گواهی را در آن نهند سبک نباشد، اگر بردارند با چیز دیگری سنگین نخواهد شد.

سفارش به تقوی

ای بندگان خدا! شما را به تقوای الهی سفارش می‌کنم، که زاد و توشه سفر قیامت است، تقوا توشه‌ای که به منزل رساند، پناهگاهی که ایمن می‌گرداند،

بهترین خواننده آن را به گوش مردم خوانده، و بهترین شنونده آن را فرا گرفت، پیامبری که بهتر از هر کس سخن را به گوش مردم رساند. پس خواننده، دعوت خود را به خوبی شنوید، و شنونده خود را رستگار گردانید. ای بندگان خدا! همانا تقوای الهی دوستان خدا را از انجام محرمات باز می‌دارد، و قلبهایشان را پر از ترس خدا می‌سازد تا آنکه شبهای آنان با بی‌خوابی، و روزهایشان با تحمل تشنگی، و روزه‌داری، سپری می‌گردد، که آسایش آخرت را با رنج دنیا و سیراب شدن آنجا را با تحمل تشنگی دنیا به دست آوردند، اجل و مرگ را نزدیک دیده و در اعمال نیکو شتاب کرده‌اند، آرزوهای دنیایی را دروغ خواندند و مرگ را به درستی نگریستند.

شناخت دنیا

آری همانا دنیا خانه نابود شدن، رنج بردن از دگرگونیها، و عبرت گرفتن است، و از نشانه نابودی آنکه روزگار کمان خود را به زه کرده، تیرش به خطا نمی‌رود، و زخمش بهبودی ندارد، زنده را با تیر مرگ هدف قرار می‌دهد، و تندرست را با بیماری از پا درمی‌آورد، و نجات یافته را به هلاکت می‌کشاند دنیا خورنده‌ایست که سیری ندارد، و نوشنده‌ای است که سیراب نمی‌شود، و نشانه رنج دنیا آنکه آدمی جمع‌آوری می‌کند آنچه را که نمی‌خورد، و می‌سازد بنایی که خود در آن مسکن نمی‌کند، پس به سوی پروردگار خود می‌رود نه مالی برداشته و نه خانه‌ای به همراه برده است. و نشانه دگرگونی دنیا آنکه، کسی که دیروز مردم به او ترحم می‌کردند امروز حسرت او می‌خورند و آن کس را که حسرت او

می خوردند امروز به او ترحم می کنند، و این نیست مگر برای نعمتهایی که به سرعت دگرگون می شود، و بلاهایی که ناگهان نازل می گردد، و نشانه عبرت انگیز بودن دنیا، آنکه، آدمی پس از تلاش و انتظار تا می رود به آرزوهایش برسد، ناگهان مرگ او فرا رسیده، امیدش را قطع می کند، نه به آرزو رسیده، و نه آنچه را آرزو داشته باقی می ماند. سبحان الله! شادی دنیا چقدر فریبنده و سیراب شدن از آن، چه تشنگی زاست؟ و سایه آنچه سوزان است؟ نه زمان آمده را می شود رد کرد و نه گذشته را می توان باز گرداند، پس منزّه و پاک است خداوند، چقدر زنده به مرده نزدیک است برای پیوستن به آن؟ و چه دور است مرده از زنده که از آنان جدا گشتند؟

ارزیابی دنیا و آخرت

هیچ چیز بدتر از شر و بدی نیست جز کيفر و عذاب آن، و هیچ چیز نیکوتر از خیر و نیکی وجود ندارد جز پاداش آن، همه چیز دنیا شنیدن آن بزرگتر از دیدن است، و هر چیز از آخرت دیدن آن بزرگتر از شنیدن است، پس کفایت می کند شما را شنیدن از دیدن، و خیر دادن از پنهانیهای آخرت. آگاه باشید، هرگاه از دنیای شما کاهش یابد و به آخرت افزوده گردد بهتر از آن است که از پاداش آخرت شما کاسته و بر دنیای شما افزایش یابد، چه بسا کاهش یافته‌هایی که سودآور است، و افزایش داشته‌هایی که زیان‌آور بود، همانا به آنچه فرمان داده شدید گسترده‌تر از چیزی است که شما را از آن باز داشتند، و آنچه بر شما حلال است، بیش از چیزی است که بر شما حرام کرده‌اند، پس آنچه را اندک

است برای آنچه بسیار است ترک کنید، و آنچه را بر شما تنگ گرفته‌اند به خاطر آنچه که شما را در گشایش قرار دادند انجام ندهید. خداوند روزی شما را ضمانت کرده و شما را به کار و تلاش امر فرمود، پس نباید روزی تضمین شده را بر آنچه که واجب شده مقدم دارید، با اینکه به خدا سوگند آنچه نادانی و شک و یقین به هم آمیخته است که گویا روزی تضمین شده بر شما واجب است، و آنچه را که واجب کرده‌اند، برداشتند. پس در اعمال نیکو شتاب کنید، و از فرا رسیدن مرگ ناگهانی بترسید، زیرا آنچه از روزی که از دست رفته، امید بازگشت آن وجود دارد، اما عمر گذشته را نمی‌شود باز گرداند، آنچه امروز از بهره دنیا کم شده را می‌توان فردا به دست آورد اما آنچه دیروز از عمر گذشته، امید به بازگشت آن نیست، به آینده امیدوار و از گذشته ناامید باشید، (از خدا بترسید و جز بر مسلمانی نمیرید)